

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Rzeszowie

LRZ.411.002.14.2023

Pan
Mariusz Szewczyk
Burmistrz Miasta Dębicy
ul. Ratuszowa 2
39-200 Dębica

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

R/23/001/LRZ – Działania podejmowane na rzecz ograniczenia dostępności i spożywania napojów energetyzujących przez dzieci i młodzież na terenie województwa podkarpackiego

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Urząd Miejski w Dębicy ¹ , ul. Ratuszowa 2, 39-200 Dębica.
Kierownik jednostki kontrolowanej	Burmistrzem Miasta Dębicy, od dnia 4 listopada 2018 r. jest Pan Mariusz Szewczyk ² .
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Działania podejmowane przez gminy na rzecz ograniczenia dostępności i spożywania napojów energetyzujących przez dzieci i młodzież na terenie województwa podkarpackiego.
Okres objęty kontrolą	Lata 2020-2023 (do dnia zakończenia czynności kontrolnych) z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem, jeżeli miały wpływ na działalność jednostki w zakresie objętym kontrolą.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o <i>Najwyższej Izbie Kontroli</i> ³ .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Rzeszowie
Kontrolerzy	Małgorzata Milanowska – główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LRZ/87/2023 z dnia 16 marca 2023 r. Robert Szwagiel – doradca techniczny, upoważnienie do kontroli nr LRZ/86/2023 z dnia 16 marca 2023 r.

(akta kontroli str. 2-4)

¹ Zwany dalej: Urzędem.

² Zwany dalej: Burmistrzem.

³ Dz. U. z 2022 r. poz. 623, zwanej dalej: ustawą o *NIK*.

II. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Spożywanie napojów energetyzujących⁵ przez dzieci i młodzież z terenu Miasta Dębica nie zostało rozpoznane w Urzędzie jako problem wymagający podejmowania działań w celu ograniczenia ich dostępności i konsumpcji. Tym samym, ustawowo określone zadania samorządu w zakresie promocji i ochrony zdrowia, realizowane przez Gminę, nie odnosiły się do tej problematyki.

W Urzędzie Miejskim w Dębicy nie podjęto w zasadzie żadnych działań bezpośrednio ukierunkowanych na eliminowanie zagrożeń dla młodych ludzi, związanych ze spożywaniem energetyków. Zjawiska tego nie ujęto w programach polityki zdrowotnej, nie wdrażano też przedsięwzięć lokalnych, zmierzających do zaznajomienia mieszkańców z zawartymi w napojach energetycznych substancjami szkodliwymi dla zdrowia oraz skutkami ich spożywania.

Wyniki ankiet przeprowadzonych przez Najwyższą Izbę Kontroli m.in. wśród uczniów jednej z dębickich szkół i ich rodziców wskazały jednak, że zjawisko spożywania energetyków było powszechne i dotyczyło większości młodych ludzi.

Zdaniem NIK objęcie diagnozowaniem obszaru spożywania napojów energetycznych przez dzieci i młodzież, pozwoli Urzędowi na pełniejsze rozpoznanie ich potrzeb zdrowotnych, a przez to realizację obowiązków promocji i ochrony zdrowia oraz istotnie wpłynie na zwiększenie świadomości lokalnej społeczności o szkodliwości energetyków.

⁴ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej. W niniejszym wystąpieniu zastosowano ocenę opisową.

⁵ Napój energetyzujący (ang. energy drink) to potocznie napój energetyczny i energetyk, inny niż napój izotoniczny – pobudzający, przeważnie gazowany napój bezalkoholowy, z reguły zawierający kofeinę, taurynę i guaranę. https://pl.wikipedia.org/wiki/Nap%C3%B3j_energetyzuj%C4%85cy. Zwany dalej: napojem energetyzującym, napojem energetycznym lub energetykiem.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Działania podejmowane przez gminy na rzecz ograniczenia dostępności i spożywania napojów energetyzujących przez dzieci i młodzież na terenie województwa podkarpackiego.

Opis stanu faktycznego

Według Pana Mariusza Szewczyka, Burmistrza Miasta Dębicy *problem rosnącego spożycia napojów energetyzujących przez dzieci i młodzież nie był przedmiotem wyodrębnionych zainteresowań pracowników Urzędu. Z uwagi na fakt, iż zapobieganie spożyciu napojów energetyzujących przez dzieci i młodzież wpisuje się w tematykę działań o charakterze profilaktycznym, problem ten stanowił część całości zainteresowań pracowników w przedmiotowej sferze.*

Wiedza w omawianym zakresie, jaką posiadają pracownicy, pochodzi z ogólnodostępnych doniesień medialnych, głównie prasowych i internetowych.

Nie były podejmowane wprost wystąpienia do innych organów o zainicjowanie działań w przedmiotowym zakresie.

(akta kontroli str. 5-8)

W ankietach przeprowadzonych przez NIK, na potrzeby niniejszej kontroli, wśród uczniów Szkoły Podstawowej nr 10 im. ks. prof. A. F. Nosala w Dębicy 41% z nich poinformowało, że w Szkole/środowisku pije się dużo napojów energetyzujących, zaś 26%, że pije je, w tym 2% – nawet codziennie.

(akta kontroli str. 22-23)

1.1 Jednym z zadań własnych samorządu gminy, według przepisu art. 7 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym⁶, są sprawy z zakresu ochrony zdrowia.

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych⁷, do zadań własnych gminy w zakresie zapewnienia równego dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej należy opracowywanie i realizacja oraz ocena efektów programów polityki zdrowotnej wynikających z rozpoznanych potrzeb zdrowotnych i stanu zdrowia mieszkańców gminy.

Burmistrz wyjaśnił, że *nie miała miejsca diagnoza potrzeb zdrowotnych oraz stanu zdrowia dzieci i młodzieży w bezpośrednim związku ze spożywaniem przez ww. napojów energetyzujących.*

(akta kontroli str. 5-8)

Pan Jerzy Sieradzki, zastępca Burmistrza Miasta Dębicy wyjaśnił, że *nie opracowano i nie realizowano programów polityki zdrowotnej wynikających z rozpoznanych potrzeb zdrowotnych i stanu zdrowia dzieci i młodzieży dotyczących problemu spożywania przez nich napojów energetyzujących. Opisywane elementy działań czy programów profilaktycznych dotyczące szkodliwości spożywania napojów energetyzujących, które były realizowane w szkołach podstawowych, nie wynikały z rozpoznanych potrzeb zdrowotnych dzieci i młodzieży a stanowiły elementy szeroko rozumianej profilaktyki uniwersalnej, podejmowanej przez szkoły w ramach wykonania Gminnych Programów Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii dla Miasta Dębica.*

(akta kontroli str. 24)

⁶ Dz. U. z 2022 r. poz. 559 ze zm.

⁷ Dz. U. z 2021 r. poz. 1285 ze zm.

1.2 Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 3 ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, do zadań własnych gminy w zakresie zapewnienia równego dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej należy inicjowanie i udział w wytyczaniu kierunków przedsięwzięć lokalnych, zmierzających do zaznajamiania mieszkańców z czynnikami szkodliwymi dla zdrowia oraz ich skutkami.

Burmistrz wyjaśnił, że *nie były podejmowane przedsięwzięcia lokalne zmierzające do zaznajamiania mieszkańców z czynnikami szkodliwymi dla zdrowia oraz ich skutkami dotyczącymi spożywania energetyków przez dzieci i młodzież*. Burmistrz nie wyjaśnił przyczyn takiego stanu.

(akta kontroli str. 5-8)

1.3 Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 4 ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych do zadań własnych gminy w zakresie zapewnienia równego dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej należy podejmowanie innych działań, wynikających z rozeznaczonych potrzeb zdrowotnych i stanu zdrowia mieszkańców gminy.

Burmistrz wyjaśnił, że *w ramach współpracy Gminy Miasta Dębicy ze szkołami z terenu miasta w latach 2020-2023 były realizowane różnego rodzaju działania mające na celu szeroko rozumianą profilaktykę uniwersalną, dotyczącą nie tylko uzależnień od alkoholu i narkotyków, ale również uzależnień behawioralnych (w tym spożywania napojów energetyzujących). Gmina finansowała realizację przez szkoły programów profilaktycznych, których celem było nie tylko nabywanie przez uczniów umiejętności asertywnego zachowania, ale także kształtowanie nawyków zdrowego stylu życia (w tym uświadamianie dzieci i młodzieży o szkodliwości spożywania napojów energetyzujących). Przykładem takiego programu profilaktyki zintegrowanej był realizowany przez Szkołę Podstawową Nr 3 w Dębicy Archipeląg skarbów, w którym m.in. poruszane były treści dotyczące szkodliwego działania napojów energetyzujących. W ramach finansowanych przez Gminę zakupów materiałów profilaktycznych znajdowały się także filmy profilaktyczne, jak Alkohol, e-papierosy, energetyki – niebezpieczna moda, które zostały wykorzystane przez nauczycieli w ramach zajęć wychowawczych.*

Gmina zakupiła także w 2023 r. dla dwóch szkół średnich z terenu Dębicy pakiet edukacyjny składający się z trzech prelekcji dr Marka Jurgowiaka z Collegium Medicum UMK, z których jedna dotyczy narkotyków, dopalaczy i energetyków.

(akta kontroli str. 5-8)

Analiza sprawozdania z realizacji programu pn. *Archipeląg skarbów* w Szkole Podstawowej nr 3 w Dębicy nie potwierdza, aby w jego ramach zapoznawano uczniów ze szkodliwością spożywania napojów energetyzujących.

(akta kontroli str. 9-11)

W listopadzie 2022 r. Urząd sfinansował zakup dla Szkoły Podstawowej nr 9 w Dębicy filmu profilaktycznego pt. *Alkohol, e-papierosy, energetyki – niebezpieczna moda*, będącego elementem programu wychowawczo-profilaktycznego pn. *Bądź świadomy i odpowiedzialny – żyj zdrowo i bezpiecznie*. W marcu 2023 r., tj. w trakcie kontroli NIK Urząd sfinansował także dla uczniów z dwóch szkół średnich z Dębicy przeprowadzenie prelekcji nt. energetyków.

(akta kontroli str. 12-21)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości

IV. Uwagi i wnioski

W związku z niestwierdzeniem nieprawidłowości, Najwyższa Izba Kontroli, nie formułuje uwag i wniosków.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Rzeszowie. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Rzeszów, 27 czerwca 2023 r.

Kontroler
Małgorzata Milanowska
Główny specjalista k.p.

/-/

Robert Szwagiel
Doradca techniczny

/-/

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Rzeszowie
Dyrektor
Wiesław Motyka

/-/